

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

ОТ ВАСИЛ ГОЦЕВ - МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО
И ПРАВНАТА ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ

ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 1/ 99 г. ПО ПОВОД
ИСКАНЕТО НА ГЛАВНИЯ ПРОКУРОР ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА
ПРОТИВОКОНСТИТУЦИОННОСТ НА СЛЕДНИТЕ РАЗПОРЕДБИ
ОТ НПК: чл. 48, чл. 192, ал. 2, чл. 207, ал.1, чл. 212, чл. 229, чл. 230,
ал. 1 и 2, чл. 395, чл. 399, ал. 1, чл. 400, ал. 1, 2, 3 и 4, чл. 401, чл. 403
и чл. 404

I. Относно искането за обявяване
противоконституционност на изброените разпоредби от НПК като
противоречащи на чл. 127, т. 1 от Конституцията на Република
България.

Съгласно този текст прокуратурата "привлича към
отговорност лицата, които са извършили престъпление, и поддържа
обвинението по наказателни дела от общ характер".

В искането се твърди, че прокуратурата е единствено
оправомощена да образува предварително производство и да
повдига обвинение съгласно Конституцията на Република България,
а разпоредбите на НПК, възлагат тези функции и на органите на
дознанието, каквито са помощник-следователите и офицерите,
назначени или определени със заповед на съответния началник,
поради което следва да бъдат обявени за противоконституционни.

Искането на главния прокурор е неоснователно по
следните съображения:

Разпоредбата на Конституцията - чл. 127, т. 1 не визира
правомощието на прокуратурата по образуването на
предварителното производство като изключително и принадлежащо
само на прокуратурата.

За образуване на предварително производство НПК
изисква законен повод и достатъчно данни за извършено

престъпление. Предварително производство може да се образува и когато се налага извършване на неотложни следствени действия.

Моментът на образуване и моментът на повдигане на обвинение не винаги съвпадат, независимо от това дали още при образуването извършителят на престъплението е известен или не е известен.

За да се образува едно предварително производство се изисква наличие на "достатъчно данни", а не доказателствен материал. Към този момент не става дума за процес, не се извършват следствени действия. Касае се за предварителни фактически материали, които дават основание да се направи основателно предположение, че е извършено престъпление. След образуването е необходимо извършване на определени действия по разследването, за да се съберат достатъчно доказателства за виновността на определено лице в извършване на престъпление от общ характер и да се пристъпи към повдигане на обвинение.

Съгласно чл. 192, ал. 1 НПК "предварителното производство се образува от прокурора". Алинея 2 предвижда и възможност на следователя да образува предварително производство, но това негово право не е неограничено. За това свое действие той е длъжен да уведоми незабавно прокурора. Ограничения в тази насока са предвидени и за помощник - следователя. Образуването на дознанието и привличането на лицето като обвиняем се извършва по нареждане на следователя. Задължение за незабавно уведомяване на прокурора съществува, когато тези органи са образували предварително производство, когато е било необходимо и извършването на неотложни следствени действия, които ако не са били извършени съществува опасност да се затрудни изясняването на обстоятелствата по извършеното престъпление.

Това дава възможност на прокурора да встъпи незабавно в изпълнение на своите функции по ръководство на предварителното производство и надзор за законност. Това решение на законодателя цели единствено бързина и оперативност в работата на органите на предварителното разследване и не може да породя съмнение относно неговото съответствие с чл. 127, т. 1, на Конституцията.

Не са в противоречие с Конституцията и нормите, даващи възможност на помощник-следователите и офицерите, назначени или определени със заповед на съответния началник, да повдигат обвинение.

Основният закон оправомощава прокуратурата да привлича към отговорност лицата, които са извършили

престъпление и да поддържа обвинение по наказателни дела от общ характер /чл. 127, т. 1 КРБ /.

Прокурорът в наказателния процес повдига и поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер.

Наказателно - процесуалната доктрина налага концепцията за водещата роля на съда в съдебното производство. Конституцията възприема разбирането, присъщо на съвременните правни системи, че извършителят на престъпление се привлича от прокуратурата да отговаря пред съда. Само съда е оправомощен да се произнесе окончателно по въпроса за виновността и наказанието, като с осъдителната присъда се реализира и наказателната отговорност на виновния извършител. Следователно ако се анализират едновременно разпоредбите на чл. 127, т. 1 и чл. 128 от Конституцията на Република България, се налага изводът, че в правомощието на прокуратурата да привлича към отговорност извършителите на престъпление, се има пред вид осъществяването на тази дейност само и единствено от нея пред съда.

Член 128 от Конституцията на Република България възлага на следствените органи осъществяването на предварителното производство. На тях е възложено извършването на всички процесуално - следствени действия в досъдебната фаза - призоваване, оглед, претърсване, изземване, разпознаване, разпити, повдигане на обвинение по чл. 207, ал. 1 НПК, изменение на обвинението при условията на чл. 212 НПК, предявяване на разследването.

Повдигането на обвинението по реда на чл. 207, ал. 1 НПК на предварителното производство е едно от действията, извършвани от органите на разследването, с което се конституира процесуалната фигура на обвиняемия, с която са свързани мерките за процесуална принуда и конституционното право на защита. Крайната цел е събирането на доказателствен материал, въз основа на който ще се прекрати производството или ще се формира становището на прокурора да реши да привлече към отговорност пред съда извършителя на престъплението.

Ако се приеме, че прокурорът трябва да повдига обвинение по чл. 207, ал. 1 НПК на предварителното производство, възниква въпросът - не се ли нарушава по този начин разпоредбата на чл. 128 от Конституцията на Република България, възлагаща на следствените органи осъществяването на предварителното производство. Подобно виждане е несъвместимо с изискването за оперативност и бързина, с които трябва да се извършва разследването. Член 176 НПК възлага на прокуратурата ръководство и надзор на органите на разследване. Това означава, че прокурорът

може да дава задължителни указания, да отменя необоснованите и незаконосъобразни решения на тези органи, включително и по повдигане и изменение на обвинението.

II. По искането за обявяване противоконституционност на текстовете от НПК, като противоречащи на чл. 128 от Конституцията на Република България.

Главният прокурор оспорва извършване на разследването в определени от НПК случаи от органи на дознанието с аргумента, че те не са следствени органи по смисъла на чл. 128 от Конституцията на Република България.

Това искане е неоснователно по следните съображения:

Принципно разбиране на законодателя в НПК е, че предварителното следствие е задължително в случаите на чл. 195, ал. 1 и 2 НПК, отнасящи се до престъпления с по-висока степен на обществена опасност и до личността на извършителя. Законодателят е предвидил извършване на предварително следствие и по дела за други престъпления.

По останалите дела разследването се извършва от органи на дознанието - помощник - следователи. Законодателят е целял да освободи следствените органи от големия брой дела, като прехвърли върху помощник - следователите разследването, при което не се изисква специално юридическо образование.

Помощник - следователите действат под прякото и непосредствено ръководство и контрол на следователите. Те образуват дознание и привличат обвиняемия по нареждане на следователя / чл. 230, ал. 1 НПК /. В неотложни случаи могат да образуват дознание и да привличат лице като обвиняем, за което са длъжни да уведомят прокурора и следователя в срок от 24 часа / чл. 230, ал. 2 НПК /. Така органите, под чието ръководство и контрол осъществяват дейността си помощник - следователите, встъпват в контролните си правомощия и могат да отменят незаконосъобразните действия на помощник - следователите. Мярката за неотклонение съгласно разпоредбата на чл. 230, ал. 3 НПК също се определя със съгласието на следователя или на прокурора. Нормата на чл. 230, ал. 1 НПК задължава помощник - следователите да изпълняват указанията на следователя.

Основателно законодателят е възложил по-леките случаи на разследване на помощник - следователите и поради практически съображения - разтоварване на следствените органи, съблюдаване на определените в НПК срокове за приключване на разследването и осигуряване развитието на наказателното производство в рамките на

изискуемия по Европейската конвенция за защита на човешките права и основни свободи "разумен срок" / чл. 5 и чл. 6 от ЕКПЧ /.

Възприетият от законодателя подход не е противоконституционен, защото помощник-следователите действат като органи на следователя, под неговия пряк контрол и ръководство.

Разследването и разглеждането на делата, подсъдни на военните съдилища, се извършва по особени правила, някои от които се отнасят и до органите на разследването. То се провежда от военни следователи. Дознанието се извършва от офицери с подходяща подготовка /чл. 400, ал.1 и ал.2 НПК/. Това е подход, сходен с органите на дознанието и съображенията за необходимостта от него са валидни и за особените правила за делата, подсъдни на военните съдилища.

Особеностите на военския живот, спецификата на отношенията, работата и задълженията в армията, мотивира законодателя да придаде правомощия на ръководство и контрол върху дознанието и на съответния началник. Наказателно-процесуалния кодекс следва да засили ръководството и контролът, упражнявани от военния следовател върху органите на дознание при особените правила за дела, подсъдни на военните съдилища. Така уредбата на Наказателно-процесуалния кодекс ще бъде приведена в пълно съответствие с изискванията на Конституцията. Необходимите промени в тази насока са предвидени в Законопроекта за изменение и допълнение на НПК.

МИНИСТЪР:

